

A KISIPAROSOK IPARI KÖRNYEZETBE VALÓ BEILLESZKEDÉSÉNEK NEHÉZSÉGEI

A közfogyasztási cikkek gyártó tömeges ipari termelés egyre jobban háttérbe szorítja a kisipart, s ezért a kisiparosok lassan „feleslegesség” válnak, elhagyják szakmájukat, hogy más gazdasági ágakban, elsősorban az iparban keressenek munkát.

A kisiparosok ipari munkakörnyezetbe való átáramlásával ezen munkások bizonyos lefokozáson esnek át. Amíg a kisiparosok egy-egy adott szakma önálló mesterei, illetve maguk végzik a technológiai-termelési folyamat minden egyes műveletét, addig az ipari környezetben a műszaki munkamegosztás, a termelési folyamat felaprózottsága várja őket, s itt csak néhány sajátos munkaműveletet végeznek. Ez alól csak azok a mesterek képeznek kivételt, akik a gépek és berendezések karbantartásán dolgoznak, ahol szükség van a magas szakképzettségű munkás tudására.

A kisiparos elhagyva a „természetes” környezetet az iparban, a felaprózott termelési folyamatban számos nehézséggel, sokféle újdonsággal találja szembe magát. Ezeknél a munkásoknál először is a személytelenség érzése jelentkezik. Az ipari termelési módban a munkacsoport eredménye, a közös befektetés minden egyén minőségi munkájától függ, azonban az egyéni törekvések csak a hibátlan késztermékekben jutnak kifejezésre, s ezen nem látható az egyéni hozzájárulás, mert egységes munkaeredményé válik. A munkások ilyen helyzete az ipari termelésben jelentősen eltér a magániparos helyzetétől, ahol a munkás, a termelő egyben fő és egyedüli tényezője a termelésnek, ugyanis egyedül az ő ügyességétől, törekvésétől és munkaintenzitásától függ a munka eredménye.

A kisiparos számára az ipari környezetben a legnagyobb változást a magas fokú gépesítés és a különböző berendezésekkel való felszereltség jelenti, mivel a kisipari műhelyekben főleg kéziszerszámmal és egyszerű gépekkel dolgoznak. A gépesítés azonban egy gyorsabb munkatempót követel, s ebből adódik az újabb nehézség, mert eddig a kisiparos maga szervezte meg az egész termelést, s maga határozta meg az egyes munka-

műveletek sorrendjét és a munka ütemét. Az iparban viszont minden munkás a gép diktálta ütemben dolgozik, hogy ne legyen fennakadás a termelési folyamatban.

A műszaki környezetnek számos foglalkozási ártalma van, amelynek a volt kisiparosok is ki vannak téve, és amit korábban nem szoktak meg (erős zaj, fény, levegőszennyeződés és nedvesség). Igaz, ezeknek egy része a kisipari műhelyekben is megtalálható, azonban intenzitásuk ott sokkal kisebb, s elhárításuk is hatékonyabb, mivel a helységek is kisebbek. Ezért a kisiparosok műszaki környezetbe való beilleszkedése sokszor az egészségüket is megviseli.

Az ipari munkakörnyezetbe való belépés pszichoszociális tényezői közé tartozik tehát az ipari termelés személytelensége, a hierarchikus szervezés, amelyet a műszaki termelés vezetői előre összeállítanak, ami rendszerint lefokozza a kisipari munkás alkotóképességét. Ezenkívül ezeket a munkásokat rendszerint nehezen fogadja be az ipari dolgozók közössége, s emiatt elhagyatottnak érzik magukat. Az ipari munkások „ilyen viselkedése”, a nagy szakképzettségi különbséggel magyarázható. Az ipari munkások ugyanis rendszerint betanított, szűk területen szakosítottak, míg a kisiparosok általános, sokoldalú tudással és magas szakképzettséggel rendelkeznek.

A kisiparosok beilleszkedési nehézségei között meg kell említenünk a társadalmi jellegű tényezőket is. A szocialista öngazgatású politikai és társadalmi-gazdasági rendszer megköveteli a dolgozók és polgárok minden rétegének bekapcsolódását a döntéshozatal és irányítás folyamatába. Ezek a munkások viszont korábbi környezetükben nem fejtették ki jelentősebb társadalmi-politikai aktivitást — különösen az idősebb korosztály —, a közvetlen öngazgatásra pedig egyáltalán nem volt alkalomuk. Igaz, ezek a munkások önállóan döntöttek minden fontos kérdésről, csak hogy a kollektív döntéshozatal és igazgatás egy teljesen más jellegű társadalmi kategória.

Az ipari munkakörnyezetbe és életkörülményekbe másként illeszkednek be a falusi és másként a városi kisiparosok. A különböző környezeti hatások más-más szokásokat és másmilyen egyéniségű kisipari munkásokat alakítanak ki. Ezeket a szokásokat magukkal hozzák az ipari környezetbe, s így különbözőképpen reagálnak az új helyzetekre, az emberek közötti viszonyokra egy adott társadalmi, illetve a dolgozói közösségben.

A műszaki-technológiai beilleszkedés

A kisiparosok műszaki-technológiai beilleszkedése az ipari környezetbe nagymértékben függ magától a munkahelytől, ezért empirikus kutatásunkat ennek a helyzetnek a felmérésével kezdjük. A begyűjtött adatok eredményeit a következő táblázatban mutatjuk be:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városban	
	szám	%	szám	%
Közvetlen termelő	30	50,00	36	65,45
Közvetett termelő	20	33,33	11	20,00
Gazdasági adminisztráció	1	1,67	3	5,45
Társadalmi hivatalok	1	1,67	3	5,45
Üzemi adminisztráció	6	10,00	2	3,64
Egyéb	2	3,13	—	—
Összesen:	60	100,00	55	100,00

Adataink szerint az iparba került kisiparosoknak a felénél több a közvetlen termelésben kezdett dolgozni, tehát a beilleszkedési problémák közvetlenül érintik. Ezenkívül ezeknek a munkásoknak a jelentős része magában az üzemben vált közvetlen szakemberré, ami azt jelenti, hogy a gépek javításán és karbantartásán dolgozik, s ezért kevésbé van kitéve az ipari termelés monotoníájának. (Utalunk arra is, hogy mivel a falusi kisiparosok száma nagyobb, mint a városból származóké, ez a jelenség is a munkásréteg város felé áramlását támasztja alá.)

Az ipari munkakörnyezetben való elhelyezkedés együtt jár a zárt helyiségben történő munkával, s noha a kisiparosok korábban is zárt helyiségben dolgoztak, az új munkakörnyezethez való alkalmazkodás mégis nehezen megy náluk, különösen a falusiaknál. Az itt közölt táblázat adataiból világosan láthatjuk a zárt helyiséghez való alkalmazkodás problémáit.

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városban	
	szám	%	szám	%
Nehezen szokta meg a zárt helyiséget	15	25,00	12	21,82
Könnyen megszokta a zárt helyiséget, de zavarta a sok gép és a munkások nyüzsgése	8	13,33	7	12,73
Könnyen megszokta a zárt helyiséget, de zavarta a sok különböző gép	4	6,67	3	5,45
Könnyen megszokta a zárt helyiséget, de zavarta a körülötte lévő munkások nyüzsgése	2	3,33	3	5,45
Könnyen és gyorsan megszokta a zárt ipari üzemet	28	46,67	30	54,55

A gépi munkatempó a falusi kisiparosoknak okozott legtöbb gondot, mert az ugyanazon csoportba tartozó foglalkoztatottak közötti arányuk a legnagyobb (13,33%). Ebből az adatból is kitűnik, hogy a különböző környezetben élő kisiparosok különböző helyzetben voltak, amin elsősorban a különböző műszaki felszereltséget értjük. E tekintetben a városi kisipari műhelyek mindenképpen megelőzik a falusi műhelyeket.

A foglalkozási ártalmak tehát inkább a falusi kisiparosokat érintik, ami elsősorban a természetes környezet közelségének következménye. Ugyanis a falusi környezet egészébe véve kevésbé gépesített, s így sokkal egészségesebb a városinál, ahol a munkahelyen kívül is különböző káros hatások érik az embert. A falusi kisiparosok hozzászoktak az egészségesebb környezethez, s így az iparban nehezebben viselik el a munkahelyi ártalmakat. Ezt a megállapítást konkrét adatokkal is igazoljuk:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városon	
	szám	%	szám	%
Foglalkozásbetegség végett könnyebb munkahelyre helyezték	7	11,67	3	5,45
Amióta az iparban dolgozik betegeskedik	9	15,00	9	16,36
Gyakran éri üzemi baleset	4	6,67	8	14,55
Gyakran rosszul lesz a munkahelyén	2	3,33	2	3,64
Egészségi állapotában semmilyen változás sincs, amióta az ipari környezetben dolgozik	36	60,00	31	58,33

Az adatok azonban arra is rámutatnak, hogy egyes esetekben a falusi kisiparosok jobb helyzetben vannak városi kollégáiknál. Az általános egészségi állapot ellenére az ipari munkakörnyezet káros hatással van a falusi kisiparosok vegetatív idegrendszerére. Csak 58,33%-uknak nincsenek ilyen panaszai. A városi kisiparosoknál ez a szám 60%.

Az ipari munkakörnyezet látó- és hallószervi betegségeket is okoz. A mesterséges megvilágítás és az erős fény rontja a munkás látását, az állandó gépzaj pedig a hallását. Az ipari környezet ezen hatásait könnyebben elviselik a falusi kisiparosok, bár mindkét csoport érzékeny rá. (Az összes ipari munkás közül a volt kisiparosok viselik el legnehezebben.)

A munkahelyi ártalmak rendszerint a munkások feszült idegállapotában jutnak kifejezésre. Ezt elsősorban a tompító, butító, unalmas, egyhangú munkafeladatok okozzák, ami a termelési folyamat felaprózá-

sának következménye. Az ipari termelés a gépi munkakörrel egy állandó feszült légkört teremt, s mivel ez eltér a természetes, illetve a biológiai életritmustól, így rongálja a munkás idegállapotát. A munkás ideges lesz, s ez nemcsak rá, hanem munkakörnyezetére is negatívan hat. A volt kisiparosoknak ezért gyakori az idegrendszeri megbetegedése. Ebből a tényből is látható, hogy mennyivel ártalmasabb a korszerű nagyüzemi termelés, mint a kézi, illetve kisipari. Az ipari környezet káros hatásait nemcsak a közvetlen termelő, de a termelőkenység és a gazdálkodási eredmények is megsínylik.

A kisiparosokat csak úgy óvhatjuk meg az ipari munkakörnyezet ártalmaitól, ha megfelelő gazdaságpolitikával és valamennyi társadalmi-politikai eszközzel olyan megoldást találunk, hogy a kisiparos továbbra is önállóan dolgozzon — magán- vagy szövetkezeti szektorban a munka és eszköztársítás sajátos feltételei között — elsősorban a szolgáltató jellegű kisiparban. Ez a gazdasági ág ügyis hanyatlásnak indult, még a szolgáltató jellegű kisipar azon ágazatai is, amelyek a mindennapi életben nélkülözhetetlenek. A megoldást a magániparos és a hatalmas társadalmi szektor műszaki jellegű együttműködésében kellene keresni, ahol a kisiparosok előállíthatnák azokat a termékeket, amelyek kisebb mennyiségben szükségesek az iparnak, s így ipari termelésük nem kifizetődő.

A beilleszkedés pszichoszociális komponense

A kisiparosok az iparban való munkavállalásukkal szakmai lefokozáson esnek át. Ez különösen azokra vonatkozik, akik az iparban közvetlen termelők lesznek, illetve közvetlen munkára valamely részfeladatot végző gép mellé kerülnek. Az ilyen munkahelyeken elegendő a betanított munkás is, a mester viszont nem hasznosíthatja tudását. Ebből adódnak azután a beilleszkedés pszichoszociális problémái.

Az első, s egyben legfontosabb, az új munkás befogadásának módja az új munkakörnyezetbe a munkaszervezet vagy munkacsoport részéről. Ha a volt kisiparos a karbantartási részlegben dolgozik, s gyorsan elhárítja a műszaki hibát, akkor hamarosan elismert szakemberré válik. Azonban merőben más a helyzet, ha gép mellé kerül, közvetlen termelőnek. Ilyenkor az is megtörténik, hogy lenézik, kigúnyolják, ha rövid idő alatt hozzá nem szokik az egyszerű munkaműveletekhez, a gépi munkatempóhoz és a nagyüzemi termelés egyéb körülményeihez.

Kutatásunk szerint a kisiparosoknak csak valamivel több mint a felét fogadta be a munkaszervezet, aránylag rövid idő alatt. Amint a következő táblázat is igazolja, a falusi kisiparosok több sikerrel jártak e téren. Kiderült viszont az is, hogy a falusi kisiparosok között van a legtöbb magára maradt egyén, aki nagyon nehezen tud beilleszkedni az új munkaszervezetbe. A konkrét adatok a következők:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városban	
	szám	%	szám	%
A megkérdezett minden tekintetben befogadták rövid idő alatt	37	61,67	31	56,36
A megkérdezett szaktudását gyorsan elismerték, de nem fogadták be baráti körbe	6	10,00	5	9,09
Befogadták, de hosszú ideig mellőzték az öngazgatási és politikai aktivitásokban	6	10,00	8	14,55
Bizalmatlanul fogadták és gyakran elutasításra talált	2	3,33	3	5,45
A megkérdezett hosszú ideig magába zárkózott és mellőzött egyén volt	7	11,67	6	10,91

Érdemes még megemlíteni, hogy noha a kisiparosokat gyorsan befogadták baráti körbe, mégis hosszú ideig mellőzték őket az öngazgatási és politikai aktivitásokban. Igaz, a városi kisiparosok öngazgatási tevékenységét is félszegen fogadták, ami valószínűleg kispolgári és magántulajdonosi állásfoglalásuk és viselkedésük eredménye.

A volt kisiparosok megelégedettségi fokát befogadásukkal kapcsolatosan a következő táblázat adatai szemléltetik:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városban	
	szám	%	szám	%
Teljesen elégedett befogadásával	24	40,00	27	49,09
Nagyjából elégedett	17	28,33	17	30,91
Nem nyilatkozik	10	16,67	4	7,27
Részben elégedetlen	6	10,00	7	12,73
Elégedetlen	3	5,00	—	—

Az adatok alapján tehát megállapíthatjuk, hogy a városi kisiparosok elégedettebbek befogadásukkal. Ez egy bizonyos értelemben érthető is, mert ezeknek a munkásoknak csak a megváltozott munkafeltételekhez kell alkalmazkodniuk, míg a falusiaknak hozzá kell szokniuk az új emberi viszonyokhoz és a városi környezet társadalmi viszonyaihoz is. Mivel nehézségeik többfélék, így megelégedettségi fokuk is alacsonyabb.

Erre utal a következő adat is: A falusi kisiparosok 5%-a egyáltalán nincs megelégedve befogadásával.

Az ipari munkakörnyezet összehatása fokozottan jut kifejezésre maguknak a munkásoknak az állásfoglalásában a munkakörnyezet és munkahely változásaival szemben. A munkásoknak az új környezettel szembeni állásfoglalásából látható megelégedettségük vagy elégedetlenségük és az esetleges visszatérés vágya. Az e kérdéssel kapcsolatos helyzet a következőképpen alakul:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városban	
	szám	%	szám	%
Várakozásaiban csalódott, megbánta, hogy belépett az ipari környezetbe, első alkalommal vissza fog térni	3	5,00	1	1,85
Számított a munkamód és a munkakörnyezet változásaira, de néha visszavágyik a régi környezetbe	14	23,33	14	25,45
Éppen ilyennek képzelte el az ipari termelést, de teljesen mindegy számára, hogy hol dolgozik — az iparban vagy azon kívül	15	25,00	5	9,09
Sokkal nehezebb és nagyobb változást várt, s így elégedett új munkahelyével	8	13,33	4	7,27
Kezdetől fogva ipari környezetben dolgozik s nem voltak másmilyen elképzelései a munkafeltételekről	15	25,00	27	49,09

Első pillantásra szembeütik, hogy a falusi kisiparosok már említett 5%-a, akik elégedetlenek befogadásukkal, szeretnék elhagyni ezt a környezetet, s visszatérni a régi munkafeltételek közé. Függetlenül azonban az esetleges élet- és munkafeltételek javulásától, az iparban dolgozó kisiparosok nagy részénél fellép a nosztalgia. Rendszerint az önállóságukat sajnálják, és nem tudnak beletörődni, hogy egy hatalmas személytelen mechanizmus fogaskerekévé váltak.

Az ipari munkakörnyezet káros hatása, a feszültség és idegesség a munkakörnyezet elhagyásával sem szűnik meg. Egyes munkásoknak sikerül a munkahelyi gondokat „a gyár kapuján belül hagyni”, de jelentős részük átviszi ezt a családra is, illetve a mindennapi életbe. Hogyan sikerül megoldani ezt a kérdést a volt kisiparosoknak, azt a következő táblázaton mutatjuk be:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városban	
	szám	%	szám	%
A megkérdezett még a családi körben sem tud felszabadulni a munkahelyi feszültség alól	8	13,33	5	9,09
A megkérdezett munka után „nyugtatóként” rendszerint betér egy pohár italra, s ebből családi veszekedések származnak	6	10,00	5	9,09
Munka után még otthon is feszült hangulatot teremt	7	11,67	8	14,55
A megkérdezett általában munkába indulás előtt teremt feszültséget, s ez munka után megismétlődik	2	3,33	2	3,64
Csak a munka kezdete előtt teremt feszült hangulatot a családban	3	5,00	—	—
Az ipari munka nincs kihatással családi életére	32	53,33	33	60,00

Az adatokból láthatjuk, hogy a városi kisiparos könnyebben elviseli az ipar hatását a falusi kollégáinál, s így kevesebb feszültséget okoz a családban és a munkaidőn kívül. Ez a már említett tényből következik, hogy ezek a munkások továbbra is a már megszokott (városi) környezetben maradtak, míg a falusi kisiparosok esetében ez a változás is fokozza a feszültséget. A falusi kisiparosok beilleszkedése tehát a legbonyolultabb folyamat az egész adaptáció tekintetében.

A beilleszkedés társadalmi komponense

A társadalmi-politikai és öngazgatási tevékenységbe való bekapcsolódás a társadalom bármely rétegénél sokban függ a dolgozók, a polgárok és minden egyén öntudatának fejlettségétől. A társadalmi környezet hat a tudat fejlettségi fokára, úgy hogy a haladóbb környezetek hozzájárulnak a társadalmilag tudatos és szervezett aktivitás erőteljesebb kibontakozásához. Ezek szerint a fejlettebb városi környezet elősegíti a társadalmi tudat és a haladó forradalmi mozgalmak kialakulását.

Az iparosítással számbelileg állandóan gyarapodik a munkásosztály, mivel fokozatosan más társadalmi rétegek is felzárkóznak ehhez az osztályhoz. A mezőgazdasági munkások mellett nagy számban csatlakoznak az ipari munkások közé a volt kisiparosok is. Tekintettel ezen társadalmi rétegek általános társadalmi felfogására a kisiparosoknak (az

ipari munkásokkal való egybeolvadás után) szükségük van a társadalmi-politikai és öngazgatási beilleszkedésre is. A kisiparosok saját környezetükben a legjobb esetben is csak az adott helység társadalmi-politikai életébe kapcsolódhatnak be, s így nagyon keveset tudnak a társult munka öngazgatásáról.

Korábban már megállapítottuk, hogy a társadalmi-politikai tevékenység jelentős mértékben függ a társadalmi tudat szintjétől, illetve a proletariátus élcsapatához (JKSZ) való felzárkózástól. A megkérdezett kisiparosoknál egészen váratlan eredményt kaptunk. Ugyanis a falusi kisiparosok nagyobb számban tagjai a Kommunista Szövetségnek, mint a városiak. Pontosabban: a 60 megkérdezett falusi kisiparos közül 25 (41,67%), míg a városi kisiparosok közül mindössze 18-an (32,73%) párttagok. A kisiparosok fennmaradt részének pedig különböző az állásfoglalása a Kommunista Szövetségbe való belépéssel kapcsolatban. Azoknak a munkásoknak a száma, akik nem szeretnék belépni a Kommunista Szövetségbe körülbelül azonos; a falusiaknál 33,33%, a városiaknál pedig 32,73%. A városi kisiparosok 30,91%-a szeretne belépni a Kommunista Szövetségbe, míg a falusiak érdeklődése ilyen téren kisebb — csak 21,76%-uk szeretne párttag lenni. Ez is azt igazolja, hogy valamely osztály vagy társadalmi réteg legöntudatosabb része gyorsan bekapcsolódik a haladó társadalmi irányvonalba, a többiek pedig részben vagy teljesen közömbössé válnak az ilyen tevékenységgel szemben.

A kisiparosoknak a Kommunista Szövetség munkájába való bekapcsolódása kihatással van ezen munkásoknak az adott helység társadalmi-politikai tevékenységében betöltött szerepére is. Amint adatainkból is kitűnik, ezen munkások egy része — valószínűleg a párttagok — már korábban is részt vett, vagy elhelyezkedése után hamarosan bekapcsolódott a társadalmi-politikai szervezet munkájába. Ebben a folyamatban a faluról származó kisiparosok vezetnek, ami azzal magyarázható, hogy a falusi körülmények között a szakképzett vagy magas szakképzettségű mesterek képezik a társadalom vezető erejét.

A konkrét adatok a következőképpen alakulnak:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városban	
	szám	%	szám	%
	1	2	3	4
Munkába lépése előtt is aktívan tevékenykedett a társadalmi-politikai szervezetben	16	26,17	13	23,64
Elhelyezkedése után rövid időn belül aktívvá vált	7	11,67	8	14,55

	1	2	3	4
Többször javasolták, de nem választották meg társadalmi-politikai funkcióra	7	11,67	2	3,64
Hosszú ideje aktív társadalmi-politikai dolgozó, de még csak nem is jelölték funkcióra	2	3,33	18	18,18
Semmilyen társadalmi-politikai aktivitást sem fejtett ki	25	41,67	17	30,91

Érdeemes felfigyelni a jelenségre, hogy a volt falusi kisiparosok nagyobb számban tevékenykednek aktívan az ipari alkalmazás előtt, de ugyanakkor ennél a rétegnél a legnagyobb azoknak a száma is, akik még nem fejtettek ki semmilyen társadalmi-politikai tevékenységet.

A dolgozók társadalmi-politikai tevékenységének sajátos formája a szakszervezeti ténykedés. Ez a szervezet a szocialista öngazgatási viszonyok között is gazdasági, védelmi és nevelő szerepet játszik. Ezért minden dolgozónak aktívan be kell kapcsolódnia a társultmunka-szervezet szakszervezeti munkájába. A falusi kisiparosok egyrészt a legaktívabbak, másrészt viszont a legkevésbé aktívak az össz megkérdezett munkáshoz viszonyítva.

A társadalmi-politikai közösségekben az öngazgatás legközvetlenebb formája a helyi közösség munkájába való bekapcsolódás. Mint ismeretes, a helyi közösség politikai rendszerünk alapvető öngazgatási sejtje egy adott területen. Ezekben a szervekben tárgyalnak és döntenek egy bizonyos terület polgárainak a legfőbb kérdéseiről (egészségügy, oktatás, művelődés, kommunális tevékenység stb.).

Noha a helyi közösségben kifejtett tevékenység igen jelentős, a faluról és városból ipari környezetbe került kisiparosok nemigen használják ki ezt a lehetőséget. Ezt bizonyítják a táblázat adatai is:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városban	
	szám	%	szám	%
Volt-e már (vagy pillanatnyilag van-e) funkciója a helyi közösségben	4	2,67	3	5,45
Többször javasolták, de nem választották meg funkcióra	4	6,67	5	9,09
Nem volt funkciója, nem is javasolták, de elfogadná azt	18	30,00	23	41,83
Nem volt funkciója, de el sem fogadná	32	53,33	18	32,73

Az az adat, hogy az össz falusi kisiparos 53,33%-a (a városi kisiparosoknak pedig a 32,73%-a) el sem fogadná a funkciót a helyi közösségekben, arra utal, hogy a falusi környezetben ez az öngazgatási forma még mindig jóval elmaradottabb, mint a városi környezetben. Ebből következik, hogy a dolgozók is kevesebb érdeklődést mutatnak a helyi közösség munkája iránt. Talán a falusi környezetben még mindig az az előítélet az uralkodó, hogy a lényeges kérdésekről úgyszólván a meghatározott „adminisztratív” szervek döntenek, amelyek a helyi közösségek „felett állnak”, s így felesleges az ilyen irányú tevékenység. Ezt a feltevést igazolják az arra vonatkozó válaszok is, hogy milyen céllal vesznek részt a dolgozók a társadalmi-politikai szervezetek és a helyi közösségek munkájában.

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városon	
	szám	%	szám	%
Aktívan részt vesz a munkában, hogy hasson a döntésre	12	20,00	14	25,45
Részt vesz és néha bekapcsolódik a munkába, de csak a KSZ iránti kötelezettségéből	2	3,33	3	5,45
Részt vesz az értekezleten, hogy tájékozódjon az eseményekről	14	23,33	21	38,18
Nem nyilatkozik	10	16,67	3	5,45
Néha részt vesz a munkában, de nem látja értelmét, hogy aktív legyen	4	6,67	4	7,27
Nem vesz részt az üléseken, mert úgy érzi, a napirenden levő kérdésekről mások és másutt döntenek	18	30,00	10	18,18

Az adatok önmagukért beszélnek. A munkások társadalmi és öngazgatási tevékenysége a társultmunka-szervezetben közvetlenül megkönynyíti a munkások beilleszkedését az ipari munkakörnyezetbe, bármely területi közösséghez is tartozik. Bekapcsolni a munkást az öngazgatási szervek munkájába annyit jelent, mint elismerni a munkást és megbízni a munkaszervezet vagy a munkacsoport számára fontos, öngazgatási jellegű feladattal. Hogy miként fogadta be ilyen téren az ipari szervezetek dolgozói közössége a kisiparosokat, az a következő táblázatból is kitűnik:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városban	
	szám	%	szám	%
Bevásztják az öngazgatási szervezetekbe közvetlenül elhelyezkedése után	21	35,00	23	41,82
Azonnal javasolták, de nem választották meg	4	6,67	4	7,27
Hosszabb munkaidő és társadalmi aktivitás után jelölték, de nem választották meg	9	15,00	5	9,09
Eddig még soha nem is javasolták	24	40,00	20	36,36

Az ipari munkások tehát bizalmatlanabbak a falusi, mint a városi kisiparosokkal szemben. Így a volt falusi kisiparosokat kevésbé vonják be az öngazgatási szervezet munkájába, és hosszú ideig mellőzik őket ilyen téren, még akkor is, ha jelentős számuk (15%) hosszabb ideig aktívan dolgozik, és következetesen teljesíti a rábízott feladatokat. A nem ipari munkásoknak ilyen „fogadtatásba” való részesítése visszasen hat az új társadalmi környezetbe és az új munkaszervezetbe való teljes bekapcsolódásukra. Az ilyen egyének azután — mint már az előbbieknél is láttuk — jó ideig magányosak és elszigeteltek maradnak. Ezenkívül a munkásoknak az öngazgatási folyamatokon való kívül rekedése egyéniségükön, szellemi és alkotó tevékenységükön is nyomokat hagy.

Az elemzések során azonban olyan adatokra is bukkantunk, hogy a faluról érkező kisiparosok 40%-a (akit eddig még nem jelöltek az öngazgatási szervezetekbe) el sem fogadná a jelölést. A probléma megoldásának kulcsa tehát öngazgatási tevékenységük kifejtésével kapcsolatos állásfoglalásukban rejlik. Itt látható legvilágosabban a maradi felfogás és gondolkodás hatása, mely szerint tartózkodni kell a társadalmi és politikai aktivitástól, még akkor is, ha az hasznos és ha a munkás közvetlen érdekét szolgálja.

A közelmúltban vezettük be politikai életünkbe a küldöttrendszert, amely még ma is a meghonosodás és bejáródás szakaszában van. A küldöttrendszert meglehetősen jó „fogadtatásban” részesítették a kisiparosok. A küldöttségekben kifejtett tevékenységük semmivel sem kisebb, vagy éppen hogy csak elmarad azoknak a munkásoknak a tevékenységétől, akik a szakismeretek megszerzése után azonnal az iparban kezdtek dolgozni. A konkrét adatokat a következő táblázatból láthatjuk:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városon	
	szám	%	szám	%
Aktív tagja az öngazgatási küldöttségeknek	11	18,33	8	14,55
Tagja a küldöttségnek, de eddig még nem fejtett ki jelentősebb tevékenységet	2	3,33	4	7,27
Javasolták küldöttségi tagnak, de nem választották meg	3	5,00	4	7,27
Nem küldöttségi tag, de elfogadná a jelölést	21	35,00	18	32,73
Nem küldöttségi tag és el sem fogadná a jelölést	21	35,00	14	25,45

Az adatokból láthatjuk, hogy a kisiparosok viszonylagos tevékenysége aránylag kiegyensúlyozott, függetlenül attól, hogy falusi vagy városi környezetből származnak-e, de az előbbieket aktívabbak az öngazgatási küldöttségek munkájában. Másrészt viszont a városi kisiparosokénál jelentősen nagyobb azoknak a falusi kisiparosoknak a száma, akik el sem fogadnák jelölésüket a küldöttségekbe.

Fejtegetésünk befejezéséül, összesítés helyett azokat az adatokat közöljük, melyek arról tanúskodnak, hogyan vannak megelégedve a volt kisiparosok saját öngazgatási beilleszkedésükkel:

	Kisiparosként dolgozott			
	falun		városon	
	szám	%	szám	%
Teljesen elégedett	10	16,67	9	16,36
Nagyjából elégedett	23	38,33	24	43,64
Nem nyilatkozik	12	20,00	10	18,18
Részben elégedetlen	9	15,00	12	21,82
Elégedetlen	6	10,00	—	—

Az adatokból leszűrhetjük, hogy a városi kisiparosok nagyobb mértékben elégedettek, illetve többé-kevésbé elégedettek öngazgatási helyzetükkel, mint a falusi környezetből jött kisiparosok. Ebből arra következtetünk, hogy az utóbbiak is szeretnének teljesen beilleszkedni a

városi és az ipari környezetbe, amely fejlettebb és minden téren haladóbb, mint az a környezet, ahonnan jöttek.

A volt kisiparosok ipari munkakörnyezetbe és társadalmi és öngazgatási viszonyokba való beilleszkedésének nehézségei arra utalnak, hogy az oktatási-nevelési folyamattal nem elegendő csak a mezőgazdasági munkásokat felölelni, hanem az ipari munkásokat is arra kell nevelni, hogy befogadják soraikba a nem ipari munkásokat. A munkásosztály minden rétegét fel kell világosítani, hogy a tudományos-műszaki forradalom következtében a társadalmi átalakulások szükségszerűek; hogy az osztályváltások a sikeres szocialista forradalom következményei, s így minden rétegnek osztályérdeke az öngazgatású társadalmi-gazdasági rendszer továbbfejlesztése.

Rezime

Problemi adaptacije zanatskih radnika u industrijsku sredinu

Autor u svom radu na osnovu prikupljenih podataka analizira problem adaptacije zanatskih radnika na industrijske uslove rada. Industrijska masovna proizvodnja sve više konkuriše individualnom zanatstvu i ovi su zbog toga primorani da prelaze u druge privredne grane, pre svega u industriju. Ovim prelaskom zanatski radnici ostvaruju silaznu socijalnu mobilnost, jer napuštaju rad koji traži univerzalno znanje i prelaze na radna mesta sa specijalizovanim znanjem. Ulazeći u industrijsku radnu sredinu zanatski radnici najpre osećaju bezličnost usled detaljne podele rada i zbog ponavljanja uvek istih jednostavnih radnih operacija. Analiza problema adaptacije zanatskih radnika je usmeravano na tehničku, psiho-sociološku i društvenu komponentu, sa napomenom da se određene osobenosti javljaju u prilagođavanju seoskih i gradskih zanatlija. Bez obzira na to da zanatski radnici rade u zatvorenom prostoru, ipak prelaskom u industrijsku sredinu imaju problema sa navikavanjem na te okolnosti. Analizom dobijenih podataka ukazuje na razlike u sposobnosti navikavanja na mašinski tempo rada na štetu zanatskih radnika iz seoske sredine. Industrijska sredina i sa svojim negativnim dejstvima vidnije utiče na zanatske radnike iz seoske sredine. Štetni uticaji industrijske radne sredine ne ugrožavaju samo fizičko zdravlje radnika, nego i psihičko, prouzrokuju napetost i nervozu. U ovom pogledu uticaj te sredine je skoro podjednako negativan na bivše zanatske radnike i iz seoske i iz gradske sredine.

U psiho-sociološkoj adaptaciji se u prvom redu odigrava prihvatanje novozaposlenog radnika od strane postojećeg radnog kolektiva. U ovom pogledu kod zanatskih radnika mogu nastati dve različite situacije, u zavisnosti od radnog mesta koje zauzmu. Ukoliko su angažovani u sektoru za održavanje, i ukoliko se brzo snađu u otklanjanju nastalih kvarova na mašinama, onda postaju ubrzo poštovani i prihvaćeni stručnjaci. Međutim, sasvim je druga situacija, ukoliko se zapošljavaju na radnim mestima neposrednih radnika. Tada mogu biti i podcenjivani, pa čak i ismejavani, ukoliko se u kratkom vremenskom periodu ne naviknu na ove uslove jednostavnog mašinskog rada. Svi uticaji industrijske radne sredine se javljaju u jednoj specifičnoj for-

mi u napetosti i nervozi i kod zanatskih radnika, koje se stanje manje ili više proteže i na vanredno vreme. O ovom problemu empirijski podaci pokazuju da su u boljem položaju bivši gradski zanatski radnici.

U pogledu društvene adaptacije bivših zanatskih radnika empirijski podaci, prezentirani u radu, pokazuju vrlo interesantnu situaciju. Radi se naime o tome, da kod zanatskih radnika iz seoske sredine se javljaju u većem broju i potpuno aktivni i potpuno neaktivni u odnosu na bivše gradske zanatlije. Jedino je stanje drugačije u pogledu aktivnosti u organima mesnih zajednica, gde su u većem broju aktivni gradski zanatski radnici. Empirijsko istraživanje u radu usmereno je i na situaciju uključivanja bivših zanatskih radnika u samoupravne organe industrijskih organizacija udruženog rada. U ovom pogledu podaci su pokazali da su industrijski radnici nepoverljiviji prema novozaposlenim zanatskim radnicima iz seoske sredine, više nego prema zanatskim radnicima iz grada.

Kurzfassung

Die Problemen der Eingliederung der Handwerkerarbeiter in die industrielle Gemeinschaft

Der Verfasser analysiert auf Grund gesammelter Belege das Problem der Eingliederung der ehemaligen Handwerkerarbeiter, in die Bedingungen der industriellen Arbeit. Die industrielle Massenproduktion konkuriert mehr und mehr dem individuellen Handwerker und daher sind diese gezwungen, sich in andere Wirtschaftszweige — in erster Linie in die Industrie — einzuschalten. Dadurch erzeugen die Handwerkerarbeiter absteigende soziale Mobilität, da sie eine universales Wissen brauchende Arbeit verlassen und in einen Arbeitsplatz, der spezialisiertes Wissen benötigt, einsteigen. In die industrielle Arbeitsweise tretend, fühlen die Handwerkerarbeiter zunächst unpersönlichkeit, die durch detaillierte Arbeitsteilung und das stete Wiederholen derselben Operationen entsteht. Die Analyse des Adaptationsproblems der Handwerkerarbeiter weist auf technische, psycho-soziologische und gesellschaftlichen Komponenten hin, mit der Bemerkung, dass dabei spezifische Problemen bei der Adaptation von städtischen oder dörflichen Arbeitern entstehen. Abgesehen davon, dass auch die Handwerkerarbeiter in geschlossenem Raum arbeiten, entstehen Probleme bei der Eingliederung in die industriellen Bedingungen. Die Analyse beweist, dass bei der Adaptation auf das industriell-maschinelle Tempo, negative Verschiedenheit für die Dorfsarbeiter entsteht. Die industrielle Umgebung wirkt mit ihren negativen Wirkungen auf die Dorfsarbeiter stärker. Die schädlichen Wirkungen der industriellen Arbeitsumgebung, gefährden nicht nur die physische Gesundheit der Arbeiter, sondern erzeugen auch psychische Spannungen und Nervosität. In dieser Hinsicht ist diese Umgebung gleichmässig negativ für die Arbeiter vom Land oder aus der Stadt.

In dem psychosozialen Adaptierungsprozess spielt sich zunächst der Empfang des neu eingestellten Arbeiters vom bestehenden Arbeiterkollektiv ab. In dieser Hinsicht können bei den Handwerkerarbeiter zwei verschiedene Situationen vorkommen, abhängig vom Arbeitsplatz, den sie einnehmen. Wenn sie zum Beispiel in der Instandhaltungsabteilung beschäftigt werden, und wenn

sie sich leicht eingliedern und die vorkommenden Mängel schnell abschaffen, werden sie schnell anerkannte und geehrte Fachleute. Es ist jedoch ganz anderst, wenn sie auf die Arbeitsplätze der direkten Produktivarbeiter gestellt werden. Dann können sie leicht unterbewertet werden, und sogar ausgelacht, wenn sie sich in kurzer Zeit nicht auf die Bedingungen der einfachen maschinellen Arbeit gewöhnen.

Alle Einflüsse der industriellen Arbeitsmitte, melden sich in spezifischer Form der Spannung und der Nervose bei Handwerkerarbeitern und breiten sich auch auf die arbeitsfreie Zeit aus. Empirische Daten beweisen, dass in dieser Hinsicht, die städtische Arbeiter besser abschneiden.

In Hinsicht der gesellschaftlichen Eingliederung der ehemaligen Handwerker zeigen die empirische Daten, die in dem Artikel angeführt sind, auf eine sehr interessante Situation. Es handelt sich nämlich davon, dass zwischen den Dorfsarbeitern sich viel mehr ganz aktive und ganz unaktive melden, als bei den ehemaligen Handwerker aus der Stadt. Es ist jedoch etwas anders bei der Aktivität in den Ortsgemeinschaften, da hier die ehemaligen städtischen Handwerker aktiver sind. Die empirische Untersuchungen gingen auch dahin, die Eingliederung der ehemaligen Handwerker in die Selbstverwaltungsorgane der Arbeitsgemeinschaften zu erkundschaften. In dieser Hinsicht hat sich feststellen lassen dass die Industriearbeiter weniger Vertrauen zum ländlichen Arbeiter haben, als zu den ehemaligen Handwerker aus der Stadt.